

ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΡΕΥΝΑ, ΠΡΟΤΥΠΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΚΑΛΩΣΕΙΣ ΣΑΝΤΑΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟ

ΛΕΩΝΤΕΡΟΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Υπουργείο Παιδείας, Νεολογίας και Θρησκείας

9 Πανελλήνιο Συνέδριο

Εκπαίδευση και Πολιτισμός στον 21ο αιώνα

13-14 Απριλίου
2024

ΟΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Αικατερίνη Ζησάκη, zisaki@ece.uth.gr

2024
13-14 Απριλίου

1. Εισαγωγή

Η ενασχόληση των παιδιών με τις εικαστικές τέχνες στο νηπιαγωγείο αποτελεί μοναδική ευκαιρία προκειμένου να εκφράσουν δημιουργικά τις εμπειρίες τους, τις ιδέες τους και τις απόψεις τους.

2. Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει:

- τη θέση που κατέχουν οι εικαστικές τέχνες στο πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου.
- το ρόλο του εκπαιδευτικού ώστε οι εικαστικές τέχνες να αποτελούν προσοδοφόρο έδαφος όχι μόνο για την αισθητική καλλιέργεια αλλά και για τη γνωστική ανάπτυξη των νηπίων.

3. Οι εικαστικές τέχνες

Ορισμός => Τέχνη + εικαστικός

τέχνη -> προέρχεται από το ρήμα «τίκτω», που σημαίνει γεννώ, δημιουργώ και αναφέρεται στην δημιουργία ενός έργου και στην έκφραση μέσα από κάποιες δράσεις.

τέχνη = art σημαίνει και δεξιότητα (στα λατινικά).

εικαστικός -> από το αρχαίο ρήμα «εικάζω», και δηλώνει αυτόν που έχει την ικανότητα να δίνει μορφή στην ύλη και να την απεικονίζει, να πλάθει εικόνες, ομοιώματα, μορφές με διάφορα υλικά.

(Σάλλα, 2011· Μαγουλιώτης, 2014)

Σύμφωνα με τον Hendrick (1992), η τέχνη είναι μια μορφή επικοινωνίας μέσω της οποίας μεταφέρουμε ιδέες, αντιλήψεις, εντυπώσεις και συναισθήματα.

Σύμφωνα με τον Βάο (2008), οι τέχνες επινοήθηκαν από τον άνθρωπο προκειμένου να ικανοποιήσουν την ανάγκη του για κατανόηση του κόσμου που τον περιβάλλει γενικότερα και του ίδιου του εαυτού ειδικότερα.

Σύμφωνα με τους Kieff & Casbergue
(2017),

η πραγματική τέχνη δεν έχει
περιορισμούς.

Αυτό που την περιορίζει είναι μόνο η
φαντασία του δημιουργού.

4. Οι εικαστικές τέχνες στην εκπαίδευση

Σύμφωνα με τον Schirrmacher (2008), η ενασχόληση των παιδιών με τις τέχνες πρέπει να τους δίνει τη δυνατότητα της εξερεύνησης υλικών και του πειραματισμού.

Σύμφωνα με τους Kieff & Casbergue (2017), μέσα από τις δημιουργίες των παιδιών μπορούμε να καταλάβουμε τον τρόπο που βλέπουν τον κόσμο που τους περιβάλλει αλλά και να βγάλουμε συμπεράσματα για το επίπεδο εξέλιξή τους.

- Αρκετά προγράμματα σπουδών έχουν ως επίκεντρο τις τέχνες μέσω των οποίων οι μαθητές προσεγγίζουν τη μάθηση πολλών γνωστικών περιοχών.

(La Haye & Naested, 2013· Biller, 1995·
Biller, 2002· Naylor, 2007)

- Οι εικαστικές τέχνες δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης με τρόπο ευχάριστο.

5. Οι εικαστικές τέχνες στο νηπιαγωγείο

- Τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση αναγνωρίζουν τα Εικαστικά ως μία περιοχή μάθησης εξαιρετικής σημασίας για το νηπιαγωγείο.
- Σύμφωνα με τον Herne (1996), το 50% του αναλυτικού προγράμματος της προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας διδάσκεται μέσα από τις εικαστικές τέχνες.

Σύμφωνα με τον Morgan (1988), σε ένα εικαστικό ετήσιο σχολικό πρόγραμμα θα πρέπει να περιλαμβάνονται δραστηριότητες που να ενθαρρύνουν τους πειραματισμούς και τις διερευνήσεις των παιδιών με διαφορετικές τεχνικές και υλικά.

Ειδικότερα, το Δ.Ε.Π.Π.Σ. επισημαίνει ότι μέσα από εικαστικές δραστηριότητες τα νήπια επιτυγχάνουν:

- Να διακρίνουν την ομορφιά στη φύση, στο περιβάλλον και στα έργα τέχνης.
- Να ενδιαφερθούν για την εικαστική δημιουργία και να επιθυμούν να συμμετέχουν σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες.
- Να μάθουν να παρατηρούν, να πειραματίζονται με διάφορα υλικά και τεχνικές, να ερευνούν και να χρησιμοποιούν τις εμπειρίες και τις ιδέες τους ως στοιχείο δημιουργίας και έκφρασης.
- Να αντιληφθούν ότι η τέχνη είναι μέσο έκφρασης και να τη χρησιμοποιούν σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες του προγράμματος.

Στον οδηγό της Νηπιαγωγού (2007) τονίζεται η συμβολή των εικαστικών τεχνών, μέσα από την συμμετοχή των παιδιών σε κατάλληλες δημιουργικές δραστηριότητες, στην διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους και γενικότερα της ολόπλευρης ανάπτυξής τους.

Το «**ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**» (2011) περιλαμβάνει τις Εικαστικές Τέχνες σε μία από τις οχτώ περιοχές μάθησης (αντικείμενο μάθησης) και αναγνωρίζει τα Εικαστικά ως μέσο μάθησης σε όλες τις υπόλοιπες περιοχές μάθησης.

Το τελευταίο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών (2022) επισημαίνει ότι η επαφή με τις τέχνες ικανοποιεί την ανάγκη των παιδιών για δημιουργική έκφραση των ιδεών, των συναισθημάτων και των απόψεών τους για ζητήματα που τους αφορούν.

Ειδικότερα, οι Εικαστικές Τέχνες αποτελούν υποενότητα της θεματικής ενότητας των Τεχνών και έχουν ως στόχο να φέρουν τα νήπια σε επαφή με την εικαστική μορφή και την σύνθεση, να τα εξοικειώσουν με το εικαστικό περιεχόμενο και να τα μυήσουν με τον εικαστικό χώρο και την

Ειδικά, στον **οδηγό της νηπιαγωγού** (2007), στο χώρο του νηπιαγωγείου οι εικαστικές τέχνες που αξιοποιούνται προκειμένου τα παιδιά «να εκφράσουν τις ιδέες, τις σκέψεις, τα βιώματα και τα συναισθήματά τους» (Δαφέρμου, et al. 2007) είναι:

- α) η τέχνη του σχεδίου,
- β) η τέχνη της ζωγραφικής,
- γ) η τέχνη της γλυπτικής (-πλαστικής) και
- δ) η τέχνη της χαρακτικής (-τυπώματος) , σε μεγαλύτερο βαθμό και
- ε) η τέχνη της διακόσμησης,
- στ) η τέχνη του ψηφιδωτού (- μωσαϊκού),
- ζ) η τέχνη της αρχιτεκτονικής (-μακέτας) και
- η) η τέχνη του βιτρό σε μικρότερο βαθμό (Μαγουλιώτης, 2014).

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο ενός εικαστικού προγράμματος πρέπει να πραγματοποιούνται δραστηριότητες (Δαφέρμου, et al., 2007):

- Σχεδίου και ζωγραφικής (με μαρκαδόρους, ξυλομπογιές, νερομπογιές, δακτυλομπογιές).
- Γλυπτικής – πλαστικής (με πλαστελίνη, πηλό, χαρτοπολτό)
- Κολλάζ (με έντυπο υλικό, φυσικά υλικά, ζυμαρικά, υφάσματα, κουμπιά, δοχεία και χαρτόκουτα κ.α.)
- Κατασκευών (με ανακυκλωμένα υλικά, υφάσματα, καρούλια, νήματα, χαρτόκουτα και δοχεία διαφόρων μεγεθών κα)
- Χαρακτικής και τυπώματος (με λαχανικά, χαρτόνια)
- Γνωριμίας με έργα τέχνης (με επισκέψεις σε μουσεία, εκθέσεις στο χώρο του σχολείου)

Προσοχή ! Δεν είναι εικαστικές τέχνες :

- Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα παιδιά χρησιμοποιούν εικαστικά υλικά για να φτιάξουν κάτι συγκεκριμένο που πρότεινε ο εκπαιδευτικός.
- Δραστηριότητες στις οποίες τα παιδιά καλούνται να ακολουθήσουν συγκεκριμένες οδηγίες.
- Βιβλία ζωγραφικής όπου τα παιδιά ζωγραφίζουν εντός περιγράμματος με συγκεκριμένα χρώματα.
- Κατασκευές όπου σχηματίζονται από κόψιμο και συναρμολόγηση με συγκεκριμένο τρόπο.

(Kieff & Casbergue, 2017)

6. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ιδιαίτερα σημαντικός κρίνεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού ώστε τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με τις εικαστικές τέχνες (τρόποι προσέγγισης, διαμόρφωση χώρου, προσφορά και διαθεσιμότητα υλικών).

Σύμφωνα με τον Bressler (1993) υπάρχουν **τρεις τρόποι που εφαρμόζονται οι τέχνες.**

α. Πρώτη προσέγγιση, ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα υλικά και αφήνει τους μαθητές να ανακαλύψουν μόνοι τους τη μάθηση με μικρές παρεμβάσεις. Δίνεται, μ' αυτό τον τρόπο μεγάλη σημασία στην δημιουργικότητα και στην ελεύθερη έκφραση των μαθητών.

β. Δεύτερη προσέγγιση είναι αυτή συνήθως κυριαρχεί στις σχολικές αίθουσες. Οι εκπαιδευτικοί προσφέρουν στους μαθητές έτοιμα υλικά (φωτοτυπίες ή υλικά με συγκεκριμένο τρόπο χρησιμοποίησης) με αποτέλεσμα να περιορίζεται η αυτό-έκφραση και η δημιουργικότητα των μαθητών. Το μάθημα επικεντρώνεται στην δημιουργία ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος, όμοιου για όλους τους μαθητές.

γ. Τρίτη προσέγγιση μοιάζει με την πρώτη όσο αφορά την προσφορά και την ποικιλία των υλικών. Η διαφορά εστιάζεται στη συμμετοχή των εκπαιδευτικών οι οποίοι καθοδηγούν τους μαθητές προκειμένου να ανακαλύψουν στοχευμένα τις τέχνες. Οι μαθητές δημιουργούν με βάση το ατομικό τους κριτήριο και γνωρίζουν τις δυνατότητες των

Τρεις τρόπους προσέγγισης των τεχνών αναφέρει και ο Schirrmacher (2002) ότι συναντάμε στα προγράμματα σπουδών:

α. Η πρώτη προσέγγιση εστιάζει στον εκπαιδευτικό ο οποίος αυτός κατευθύνει τους μαθητές στο τι θα φτιάξουν και πώς θα το φτιάξουν. Δίνονται σαφής οδηγίες κατά την εφαρμογή και η πρωτοβουλία των μαθητών είναι ελάχιστη.

β. Διαμετρικά αντίθετη είναι η δεύτερη προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές παίρνουν πρωτοβουλία για την πορεία της διδασκαλίας και εξαρτάται από το πλήθος των ιδεών και καλλιτεχνικών εμπειριών τους.

γ. Η τρίτη προσέγγιση περιγράφει έναν εκπαιδευτικό που είναι υπεύθυνος για το θέμα, την εξασφάλιση ποικιλίας υλικών, την παρουσίαση νέων τεχνικών και που συνδέει τις τέχνες και με άλλες περιοχές του προγράμματος σπουδών. Πρόκειται για μια ανοιχτού τύπου προσέγγιση των τεχνών (*open-ended approach*) η οποία έχει δομή αλλά που ο μαθητής βρίσκεται στο επίκεντρο του

Στο χώρο της Προσχολικής Αγωγής, η Sill (2009) υποστηρίζει ότι ο αποτελεσματικότερος τρόπος διδασκαλίας για το νηπιαγωγείο είναι η «ανακατεμένη» τέχνη (blended-art). Με τον όρο «ανακατεμένη τέχνη» αποδίδει τον συνδυασμό της πρώτης και της τρίτης προσέγγισης που προτείνει ο Schirrmacher. Σύμφωνα με την πρόταση της Sill, η διδασκαλία όλων των περιοχών του προγράμματος σπουδών μπορούν να διδαχθούν μέσω των τεχνών. Απαιτείται η ύπαρξη ενός πλούσιου σε αισθητικά ερεθίσματα παιδαγωγικού περιβάλλοντος και η εξασφάλιση ελεύθερης έκφρασης της δημιουργικότητας των μαθητών.

Σύμφωνα με τον **Μαγουλιώτη** (2002 & 2014. Μαγουλιώτης et al., 2013), η δημιουργία των εικαστικών έργων χαρακτηρίζονται από τον δημιουργό τους και τον τρόπο παραγωγή τους. Ο δημιουργός είναι αυτός που επιλέγει τα υλικά, τις μορφές και τον σκοπό για τον οποίο εμπλέκεται σ' αυτή του την ενέργεια. Λαμβάνοντας υπόψη μας τα παραπάνω, η εικαστική δράση διακρίνεται σε:

α. περιοριστική ή κατευθυνόμενη εικαστική δράση: η επιλογή των υλικών καθώς και η σύλληψη της ιδέας δεν γίνεται από τον δημιουργό αλλά από κάποιο άλλο πρόσωπο.

β. αυτόβουλη ή ελεύθερη εικαστική δράση: ο δημιουργός δημιουργεί χωρίς περιορισμούς, εκφράζεται ελεύθερα και φανερώνει την προσωπικότητά του.

γ. αυτοδίδακτη εικαστική δράση: ο δημιουργός δημιουργεί από τις εμπειρίες του, είναι αυτοδίδακτος. Μόνος του επιλέγει τα υλικά, τα δοκιμάζει, αποτυπώνει τις γνώσεις του χωρίς καμιά καθοδήγηση.

δ. καθοδηγούμενη εικαστική δράση μέσω αγωγής: αν και η τέχνη δεν διδάσκεται, εντούτοις υπάρχουν χώροι όπου δίνουν πληροφορίες σχετικά με τα υλικά και τους τρόπους έκφρασης της τέχνης. Τα έργα που προκύπτουν μέσα σε οργανωμένους χώρους, επηρεάζονται από όσα γνωρίζουν και καθοδηγούνται από καλλιτέχνες και παιδαγωγούς.

Συμπερασματικά, ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει το ρόλο του υποστηρικτή και του διευκολυντή προκειμένου τα παιδιά να εκφραστούν μέσα από τις εικαστικές τέχνες.

Αναλυτικότερα, οι εκπαιδευτικοί πρέπει:

- Να φροντίζουν ώστε η διαμόρφωση της τάξης να ευνοεί την ενασχόληση με εικαστικές δραστηριότητες.
- Να διευκολύνουν την εύκολη πρόσβαση σε υλικά
- Να εξασφαλίζουν τη διάθεση των υλικών σε ποσότητα και σε ποικιλία

- Να πειραματίζονται με ευχαρίστηση οι ίδιοι με νέα υλικά και νέες τεχνικές ώστε να παροτρύνουν τα παιδιά να κάνουν το ίδιο.
- Να προτείνουν νέες τεχνικές χρήσης των υλικών και των εργαλείων μόνο όταν τα παιδιά το έχουν ανάγκη.
- Να θέτουν προβληματισμούς την κατάλληλη στιγμή προκειμένου να διευκολύνουν τα παιδιά.

- Να θέτουν ανοιχτού τύπου ερωτήσεις ώστε να βοηθούν τα παιδιά που έχουν «κολλήσει» να σκέφτονται με νέους τρόπους.
- Να εκθέτουν τα έργα των παιδιών, αντιμετωπίζοντάς τα ως κάτι σημαντικό και πολύτιμο, ζητώντας την άδεια των δημιουργών τους.

- Να βρίσκουν κίνητρα προκειμένου τα παιδιά να συμμετέχουν με προθυμία σε εικαστικές δραστηριότητες και χωρίς εξαναγκασμό.
- Να προτείνουν στους γονείς να ντύνουν τα παιδιά τους με ρούχα που δεν υπάρχει πρόβλημα αν λερωθούν.

Σας ευχαριστώ!!!

